

A 10 ÉVES VÉDJEGYTÖRVÉNY ÉS A JOGHARMONIZÁCIÓ**

A tízéves védjegy törvény harmonizációs vonatkozásainak áttekintésével foglalkozó cikknek¹ elsőként a hazai védjegy jogot nagyban befolyásoló *közösségi és nemzetközi szabályrendszert* érdemes röviden bemutatnia, majd szólnia kell néhány szót arról, hogy milyen alapokon jött létre a *védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény*. Ezt követően az EU-csatlakozással összefüggésben elfogadott *módosító csomag* érdemel bővebb kifejtést, a 2003. évi CII. törvény elfogadása ugyanis elsősorban jogharmonizációs célokat szolgált, ennek kapcsán – egy rövid kitekintés erejéig – beszélni kell azokról az indokokról is, amelyek a *felszólalási rendszer* bevezetése mellett szóltak. A védjegy törvény eddigi utolsó nagyobb terjedelmű módosítását az ún. *jogérvényesítési irányelv*² tette szükségessé 2005-ben, amely hatékony eszközökkel bővítette a védjegy jogosultak fegyvertárát.

1. Nemzetközi és közösségi jogi szabályok

Egyszerre van könnyű és nehéz helyzetben az, aki napjainkban iparjogvédelmi tárgyú nemzeti jogszabályt kíván alkotni. Ennek érzékeltetésére érdemes egy pillantást vetnünk azoknak a közösségi és nemzetközi jogi szabályoknak a listájára, amelyeket a hazai jogalkotónak figyelembe kell venni a védjegyekre és a földrajzi árujelzőkre vonatkozó nemzeti jogszabály szövegezekor – vagy akár csak „karbantartásakor”.

Az ipari tulajdon oltalmáról szóló *Párizsi Unió Egyezmény* 1967-es szövege, illetve a WTO-szerződések keretében elfogadott *TRIPS-megállapodás* nemzetközi síkon rajzolja fel a részes államok védjegyjogával szemben támasztott alapvető követelményeket, az oltalomképes megjelölések meghatározásától kezdve az oltalom tartalmán és korlátain át a használati követelményekig. Nem elhanyagolható jelentőségű szabályokat tartalmaz a TRIPS III. része, amely a szellemi tulajdon-jogok érvényesítését szolgáló jogi szabályozásra vonatkozó minimális követelményeket írja le, és amely a közösségi jogérvényesítési irányelv megalkotásakor is zsinórmértékül szolgálhatott.

* A szerzők az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium munkatársai

** A jelen cikk alapjául szolgáló előadás a Magyar Iparjogvédelmi Egyesület által szervezett, 2007. június 29-én Budapesten megtartott „10 éves a védjegy törvény” című konferencián hangzott el.

¹ A cikk – az előadáshoz hasonlóan – a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvénynek csupán a védjegyekkel foglalkozó első hat részére fókuszál. A földrajzi árujelzők szabályozása teljesen más közösségi és nemzetközi jogi alapokon nyugszik, ennek részletes kifejtése pedig külön cikket igényelne, így arról csak röviden teszünk említést.

² 2004/48/EK irányelv a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről

A fent említett nemzetközi jogi instrumentumok – a minimumszabályok lefektetésével egy időben, fakultatív szabályok bevezetésével – számos vonatkozásban szabadságot adnak a szerződő feleknek a védjegyoltalom erősségének pontos, igényeik szerinti kalibrálásához. Ehhez hasonló szabályozási technika figyelhető meg az Európai Közösség védjegyjogi szabályozásában is, amely szintén tartalmaz kötelezően átültetendő, illetve opcionális rendelkezéseket.

A nemzetközi védjegyjog főbb forrásainak felsorolásakor érdemes még megemlíteni – a nizzai osztályozási rendszeren kívül – a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) égisze alatt megkötött nemzetközi szerződéseket, azaz a védjegyeljárások alakításait közelíteni hivatott *Védjegyjogi Szerződést*,³ valamint a nemzetközi lajstromozási rendszert létrehozó *Madridi Megállapodást*, illetve annak átalakított változatát, a *Madridi Jegyzőkönyvet*.

Az Európai Közösség tagállamainak védjegyjogát – és így a magyar védjegy törvényt is – a legerősebben befolyásoló dokumentumként (a közösségi védjegyről szóló 40/94/EK rendeleten kívül) a *védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről* szóló 89/104/EGK irányelv jelölhető meg. A preambulum kifejti, hogy a jogszabály csupán a belső piac működése szempontjából elengedhetetlen jogközelítést kívánja megvalósítani, azaz kettős célt tűz maga elé: egyfelől ki szeretné küszöbölni a nemzeti védjegyjogok olyan különbségeit, amelyek az áruk és szolgáltatások szabad mozgását akadályozzák, másfelől a torzításmentes verseny érdekében kíván szabályokat létrehozni.

Az irányelv a fentiek keretében szabályozza a védjegyként való lajstromozásra alkalmas megjelölések minimumszabályait (megkülönböztetőképesség és grafikai ábrázolhatóság), a kizáró, törlési és egyéb megszűnési okok rendszerét (az első kettő esetében külön tárgyalva a feltétlen és a viszonylagos okokat), az oltalom tartalmát és annak korlátait, illetve rendelkezik a közösségjog-kimerülésről, a belenyugvás jogintézményéről, a védjegy tényleges használatának követelményéről, valamint az együttes és a tanúsító védjegyekre vonatkozó külön előírásokról.

Mint ahogy azt már fentebb is érintettük, fontos látni, hogy az irányelv rendelkezéseinek csupán egy része kíván feltétlen átültetést, ezek mellett azonban olyan szabályokat is tartalmaz, amelyek kapcsán a tagállamok döntésére van bízva, hogy meghonosítják-e az abban foglaltakat. Ezek a fakultatív irányelvi szabályok azok a pontok, ahol a hazai jogalkotónak a jogközelítés határain belül koncepcionális döntéseket is meg kell hoznia. Az egyik legjelentősebb példát erre a jó hírű védjegyek áruosztálytól független védelme szolgáltatja (amelyet egyébként a magyar védjegy törvény is biztosít), de idetartoznak az együttes és a tanúsító védjegyekre vonatkozó szabályok is, amelyek abban az esetben sem kívánják meg a feltétlen átültetést, ha az adott tagállam joga ismeri a két különleges védjegy típus legalább egyikét.

³ A 2006-ban megkötött *Szingapúri Védjegyjogi Szerződés* – a szükséges számú aláírás, illetve csatlakozás hiányában – a jelen cikk megírásakor még nem lépett hatályba.

Nyilvánvalóan embert próbáló feladat ennyi szabálynak egyszerre megfelelni (még ha legtöbbször egymásra épül is), ám nem elhanyagolható szempont az sem, hogy számos jól működő nemzetközi minta áll rendelkezésünkre, az Európai Közösség védjegyjogi rendszere pedig több ponton is rugalmasságot enged a tagállamok számára. A fentiekben túl azt is látni kell, hogy minél inkább harmonizált egy adott jogterület, annál kevesebb tere van a koncepcionális vitáknak – vagy legalábbis ezek a konfliktusok a nemzetközi vagy közösségi döntéshozatal fázisába tolódnak át.

2. Az 1997. évi XI. törvény: csillag születik

Az „új” védjegy törvény megalkotásakor, vagyis az 1997. évi XI. törvény előkészítése során gyakorlatilag újra kellett építeni a hazai védjegy jogot a piacgazdaság viszonyainak megfelelő szabályozás létrehozása érdekében. Ehhez olyan szabályrendszert kellett teremteni, amely a védjegyeknek a gazdasági életben betöltött funkcióit megfelelően leképezi, illetve amely megvalósítja a védjegyoltalom tartalmát jelentő kizárólagos jogosultság és az azt korlátozó rendelkezések egyensúlyát.

A védjegyek mostanra már hagyományosnak nevezhető funkciói közé sorolható az áruk, szolgáltatások *megkülönböztetése*, az áruk, szolgáltatások, valamint a vállalkozások közötti *kapcsolat* megteremtése és folyamatos kifejeződése (elsősorban a fogyasztók nézőpontjából), adott esetben egy bizonyos *minőségi színvonal* jelzése (noha garanciát nem jelent), valamint a *reklámozásban* betöltött – mára már szinte elsődleges – szerepe. Az Európai Bíróság több ítéletében a védjegyeknek az áruk *eredetét* jelölő tulajdonságát emelte ki kulcsfontosságú elemként, amely a vállalkozás és áru (illetve szolgáltatásai) közötti kapcsolat funkciójának egyik kifejeződéseként fogható fel.

Kiemelést érdemel, hogy a kodifikáció folyamán a jogalkotó – noha Magyarország uniós csatlakozása még szinte évtizedes távolságra volt – a fenti célkitűzésekkel együtt már teljes mértékben figyelembe vette a közösségi szabályrendszernek azt a hányadát is, amelyhez nem volt feltétlenül szükséges a tagállami státusz. Ez elsősorban a védjegyirányelv rendelkezéseinek jogharmonizációs jellegű átültetését jelentette.

Az 1997-es törvény tehát olyan szabályrendszert kívánt teremteni, amely egyaránt megfelel a nemzetközi és a közösségi elvárásoknak, miközben visszaadja a védjegyeknek a működő piacgazdaságokban őket megillető súlyt. Mostanra már nagy biztonsággal kijelenthető, hogy a védjegy törvény ezt a feladatot sikerrel teljesítette. Az irányelv kötelező szabályainak megfelelő hazai rendelkezéseken felül a védjegy törvényben számos fakultatív közösségi előírás is meghonosításra került: ilyen volt többek között a rosszhiszemű bejelentés vagy a védjegy jogon kívüli jogszabályba ütközés mint kizáró ok megjelölése; a megkülönböztetőképesség megszerzésének lehetősége a bejelentést követően; valamint a jó hírű védjegyek korábban is említett fokozott védelme.

Mostani védjegyjogunkhoz képest ugyanakkor eltérést jelentett, hogy a lajstromozás során mind a feltétlen, mind a viszonylagos kizáró okokra nézve hivatalból folyt le az iparjogvédelmi hatóság vizsgálata, amely az ún. „észrevételi rendszer” természetéből következett. A másik jelentős különbség a jogkimerülés szabályozásában figyelhető meg: a csatlakozást megelőzően nyilvánvaló okokból közösségi jogkimerülésről nem lehetett szó, az 1997-es szabályozás tehát a belföldi forgalomba hozatalhoz kötötte a védjegyoltalomból folyó jogok további érvényesíthetőségének megszűnését. Természetesen a jogkimerülés korlátozása, azaz a védjegyjogosult jogos érdekéhez kapcsolt „feléledő” fellépési lehetőség a közösségi szabályozással összecsengően került meghatározásra.

Noha helyütnem ismertetjük részletekbe menően a vállalat- és árujelzők másik nagy típusa, az áruk földrajzi eredetére utaló megjelölését oltalom alá helyező *földrajziárujelző-rendszer* anatómiáját, mindenképpen említést érdemel, hogy az 1997. évi XI. törvény erre az oltalmi formára nézve is lefektette az alapvető szabályokat. Tekintettel a nemzetközi szabályokra, valamint arra, hogy a mezőgazdasági termékekre és az élelmiszerekre nézve az Európai Közösség 1992 óta speciális közösségi oltalmat működtet, ezekre a termékcsoporthoz nézve a magyar szabályozás is különleges rezsimit vezetett be: az oltalomhoz a lajstromba vételen kívül a Földművelési és Vidékfejlesztési Minisztérium által jóváhagyott termékleírás is szükséges volt. Csatlakozásunkat követően az Európai Bizottság mondja ki a végső szót a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek közösségi lajstromozása tekintetében, az előzetes szűrést jelentő nemzeti szakaszban azonban továbbra is jelentős szerep jut a Magyar Szabadalmi Hivatalnak és a földművelésügyi tárcának. Az előzőekben elmondottak kapcsán látni kell azonban azt is, hogy a borokra és a szeszes italokra nézve külön közösségi eredetvédelmi rendszerek működnek, amelyek azonban nem kizárólagosan az Unió szintjén vannak jelen, hanem a fennálló nemzeti oltalmakat veszik alapul. A teljesség kedvéért itt érdemes megemlíteni az eredetmegjelölések oltalmáról és nemzetközi lajstromozásáról szóló Lisszaboni Megállapodást is, amely a jogterület egyik legfontosabb nemzetközi jogi dokumentuma.

3. A 2003-as átfogó módosítás: vonzások és választások

Hiába volt már az 1997-es védjegy törvény is nagyrészt konform a közösségi joggal, a harmonizációs folyamat természetesen nem zárult le a jogszabály elfogadásával: Magyarország európai uniós csatlakozása, illetve annak előkészítése a védjegyjogban is nagyobb volumenű felülvizsgálatot tett szükségessé. Meg kellett teremteni a közösségi oltalmi rendszerekhez való illeszkedés szabályait (ideértve a közösségi védjegyrendszert és a közösségi földrajziárujelző-rendszert is), le kellett vonni a védjegy törvény hatéves alkalmazása során felgyűlt gyakorlati tapasztalatokból eredő konzekvenciákat, figyelemmel kellett lenni a közösségi jog időközben bekövetkezett változásaira is, valamint meg kellett alkotni azokat a szabályokat, amelyek csak a csatlakozással egy időben léphettek hatályba. Az átfogó módo-

sítás teremtett alkalmat arra is, hogy a nemzetközi lajstromozással kapcsolatos rendelkezések bevezetésre kerülhessenek.

A jogharmonizációs feladatok közül az egyik legfontosabb a *közösségjog-kimerülés* intézményének bevezetése volt. Az új szabály értelmében immár az Európai Gazdasági Térség tagállamában történő jogosulti (vagy a jogosult beleegyezésével történő) forgalomba hozatal jár azzal a hatással, hogy az érintett árukkal kapcsolatos védjegyhasználat – főszabály szerint – nem akadályozható meg. Ezzel kapcsolatban érdemes egyébként megjegyezni, hogy az Európai Bíróság *Silhouette*-ügyben⁴ hozott ítélete értelmében a tagállamoknak nem áll módjukban ún. nemzetközi jogkimerülést bevezetni hazai jogukban, a védjegyirányelv jogkimerülést tartalmazó cikke tehát nem minimumszabályozást tartalmaz, hanem teljes jogharmonizációt valósít meg, és nem enged eltérést az abban foglaltaktól.

A védjegy törvény tízéves történetében a 2003-as módosításhoz kötődik a lajstromozási eljárást érintő eddigi legnagyobb változás is: ekkor tértünk át ugyanis az ún. *felszólalási rendszerre*, amely a bejelentések érdemi vizsgálatának egy új – még inkább piaci – logika szerinti szabályozását valósítja meg.

4. A felszólalási rendszer

A koncepcionális változtatás jelentőségére is tekintettel néhány szóban érdemes külön ki térni a felszólalási rendszer jellemzőire. Ennek logikája szerint az iparjogvédelmi hatóság, azaz a Magyar Szabadalmi Hivatal csak a védjegyoltalom általános feltételei és a feltétlen kizáró okok körében végzi el továbbra is a bejelentések érdemi vizsgálatát, és *ex officio* elutasításra is csak ilyen okok alapján kerülhet sor. Igaz ugyan, hogy a felszólalási rendszerben is készül kutatási jelentés, ez azonban csupán a korábbi elsőbbségű védjegyekre vonatkozik, más magánjogi jogosultságokra nem. Ezeknek a korábbi jogoknak a kutatása adott esetben egyébként is rendkívüli nehézséget jelentene (és jelentett 2003 előtt), hiszen nem mindegyik szerepel nyilvántartásban – elég itt például a szerzői jogokra gondolni. Szintén fontos változás, hogy – amint már fentebb említésre került – a kutatási jelentésben feltüntetett jogok nem vezetnek a bejelentés hivatalból történő elutasításához, ehhez ugyanis a korábbi jogosult aktív közreműködése szükséges: ezt nevezik felszólalásnak.

Fontos – garanciálisnak is nevezhető – újítás, hogy a bejelentő, a védjegyjogosult és a lajstromba bejegyzett használó külön térítés ellenében kérheti, hogy a hivatal értesítse arról a későbbi bejelentésről, amelynek a kutatási jelentésében szerepel. Ez a lehetőség természetesen nem adatik meg a védjegyoltalomtól eltérő korábbi jogosultaknak, mivel a kutatási jelentésben a felszólalási rendszer keretében – annak természeténél fogva – nem is szerepelhetnek.

⁴ C-355/96 sz. ügy, (1998) ECR I-4799

Amennyiben tehát a korábbi jogosult a Szabadalmi Közlöny és Védjegyértésítőből – vagy az imént említett értesítésből – tudomást szerez arról, hogy az ő jogával konfliktusban álló bejelentést vizsgál a hatóság, a meghirdetéstől számított három hónapos határidőn belül lehetősége van felszólalással élni, amely a lajstromozási eljárást kontradiktóriussá alakítja. Ebben az eljárásban is a Magyar Szabadalmi Hivatal hozza meg – adott esetben tárgyalás tartásával – az elsőfokú döntést, amely bíróság előtt támadható meg nem peres eljárásban. Ebből is látható, hogy a védjegy törvényben szabályozott viszonylagos kizáró okokat a hivatal 2004 óta csupán határidőben tett felszólalás esetén vizsgálja, ebben az esetben is csak a kérelemben megjelölt okokra korlátozva a vizsgálódás hatókörét.

Természetesen mindez nem jelenti azt, hogy a védjegy esetleg más korábbi jogait sértő bejegyzését követően ne lenne *törlési eljárás* keretében megtámadható: ennek a lehetőségnek – lévén a védjegyoltalom dologi természetű jogosultság – csak a *használat tartós elmulasztásának* jogosultságot korlátozó következményei, valamint a *belenyugvás* jogintézménye szabhatnak korlátokat (belenyugváson azt az esetet kell érteni, amikor a korábbi védjegyjogosult öt éven keresztül megszakítás nélkül eltúrta a későbbi védjegy használatát).

Melyek voltak azok a főbb indokok, amelyek a felszólalási rendszer bevezetését alá támasztották? Mindenekfelett érdemes figyelembe venni azt, hogy amíg a feltétlen kizáró okok érvényesítése közérdek, a viszonylagos okoké leginkább az önrendelkezés alkotmányos jogának részét képezi, azaz a jogosult aktivitásától indokolt függővé tenni. Egy fejlett piacgazdaságban nincs létjogosultsága a jogosultak „akarata ellenére” érvényesíteni érdekeiket – ilyenformán a viszonylagos kizárási okok figyelembevételére vonatkozó igény érvényesítésének a jogosultakra való telepítése a vállalkozói szféra tudatos védjegystratégiával rendelkező tagjainak nagykorúsítását is szolgálja.

Nem elhanyagolható szempontot képeznek a hivatal tevékenységi köréből következő korlátok sem: egyfelől – amint azt korábban is érintettük – a nem regisztrált korábbi jogokra nézve bármilyen kutatás eredménye kétségesnek mondható, másfelől pedig nem is biztos, hogy a korábbi jog valóban akadályt képez a lajstromozás előtt. Elég itt újra a védjegyhasználat elmulasztásának jogkövetkezményeire utalni: ebben az esetben a későbbi bejelentés hivatalból történő elutasítása nem is volna indokolt, a bejelentő pedig nem hívható fel bizonyításra annak tekintetében, hogy a korábbi jogosult nem használta védjegyét.

Végül, de nem utolsósorban a felszólalási rendszerre való áttérést indokolta a közösségi védjegyrendszerrel való összhang megteremtésének igénye is: nemzetgazdasági érdek, hogy ha egy közösségi védjegybejelentésnél a korábbi elsőbbségű hazai védjegyeket nem veszik hivatalból figyelembe a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnál, akkor a nemzeti bejelentéseknél se képezzen automatikusan akadályt egy közösségi védjegy jogosultjának korábbi bejelentése.

5. Lándzsa a kézbe: a jogérvényesítési irányelv átültetése

A védjegy törvény másik nagyobb jelentőségű – és terjedelmű – módosítását a szellemi tulajdon-jogok érvényesítéséről szóló 2004/48/EK irányelvvel összeegyeztethető hazai szabályozás megteremtése jelentette, amely természetesen nem csupán a védjegyekre kiterjedő hatállyal erősítette meg a szellemi tulajdon-védelmi formák jogosultjainak pozícióját. A szerzői jogi törvény és a szabadalmi törvény 2005-ben módosuló rendelkezéseivel nagyrészt párhuzamos védjegy jogi változások a következőkben foglalhatók össze.

Bővült a védjegybitorlás esetén érvényesíthető polgári jogi igények köre: a jogsértő áruk kereskedelmi forgalomból való kivonására, illetve megsemmisítésére vonatkozó új szabályok bevezetésén kívül egyes igények kapcsán szélesedett az a személyi kör is, amellyel szemben ezek az igények érvényesíthetőek. Erre szolgálhat például az a rendelkezés, amelynek értelmében a jogsértéstől való eltiltás immár a közvetítőkre nézve is kimondható (azaz „akinek a szolgáltatásait a bitorlás elkövetéséhez igénybe vették”).

Az adatszolgáltatási igények tekintetében is megfigyelhető ez a tendencia: a bitorlótól eltérő, de a jogsértéssel valamilyen módon „kereskedelmi mértékben” kapcsolatba hozható személyek is kötelezhetővé váltak arra, hogy az áruk előállításával és terjesztésével kapcsolatban információt szolgáltatassanak.

Lényeges változást jelent az a rendelkezés is, amely a bíróság határozatának *nyilvánosságra hozatalát* is az érvényesíthető igények közé sorolja. Még akkor is így van ez, ha a korábban is létező, az „elégtétel nyilvánosságának biztosítására” vonatkozó igény a bírói gyakorlatban az irányelv átültetését megelőzően is többnyire az ítélet közzétételével valósult meg.

A jogérvényesítési irányelv azonban nem csupán a polgári jogi igények kapcsán hozott újat: fontos változások történtek az ideiglenes intézkedések, az előzetes bizonyítás, a biztosítási intézkedések és a pénzügyi adatok közlésének követelése terén is. Ezek közül talán a legfontosabb, hogy *ideiglenes intézkedés* – természetesen a megfelelő eljárásjogi garanciákkal körülbástyázva – immár akár a keresetlevél benyújtása előtt is kérhető. Ebben az esetben a bíróság nem peres eljárásban határoz az ideiglenes intézkedés teljesíthetőségéről – mérlegelve, hogy fennállnak-e a „kérelmező különös méltánylást érdemlő jogvédelmét” szükségessé tevő körülmények.

A fentiekben kifejtettek alapján, összefoglalásként nagy biztonsággal kijelenthető, hogy ma hatályos védjegy törvényünk teljes mértékben megfelel a közösségi jog által támasztott követelményeknek.

Arra a kérdésre pedig, hogy az írott védjegy jog érvényesülése milyen határfokon zajlik ma Magyarországon az új szabályok hatálybalépésével, még korai volna válaszolni. Biztosabbat ebben a kérdésben csak akkor lehet kijelenteni, amikor 2009-ben elkészül az Európai Bizottság részére készített tagállami jelentés, amely a jogérvényesítési irányelv átültetésének tapasztalatairól szól majd. Talán nem haszontalan azonban hangsúlyozni, hogy ennek a jelentésnek a kidolgozásához a védjegyrendszer használóinak nélkülözhetetlen hozzájárulása is szükség van.